

1. 24-312 1-7-32 2-11-32 3-14-32

(Դարու նախընթաց տեղի թիվ 6)

Երաժշտութիւնն այն տեսութեամբ մասնաւոր
բերու համար քանի մը բաժանում կրնանք բնել։ Ա.
Չայնի ելեւէջներն և աստիճաններն, որ այսօր գրեթէ
միօրինակ է ամեն տեղ, երեսուցեւոյն դաժնորէն և
արեւելեւոյն սաղ կամ խառնուր մի եւ նոյն ութն ձայն
աստիճանի ելեւէջն ունին նուազ տարբերութեամբ։
Բ. Ելեւէջներու տարբեր դասաւորութիւնն ընէ ձե-
ւացած տարբեր եղանակներ, որք երկու զլիսուոր
ձիւղ կը բաժնուին այսօր, արեւելեան և արեւմտե-
կան, արեւելեան ձիւղն արեւմտեանին ձա՛նէր և մ-
նէ՛ր քսուած երկու բաժանման հակառակ, ամեն
մէկ ձայնաստիճանի, մասնաւորապէս անոնց մէկ քու-
նիին միւսը բազմաթիւ տարբեր ելեւէջներ հետեւա-
բար և եղանակներ ունի, որոց մէկ քանին երեսու-
կան եղանակաց կը համաձայնին, եղանակաց այս դա-
տաւորութիւնը՝ արեւելեան ամեն ազգաց մէջ մի-
ոյնութեակ բխալով, ամենուն մէջ ալ մի եւ նոյն եղանակ-
ները՝ երբեմն քիչ շատ տարբերութեամբ կը գտնուին
նուեւ իրենց կրօնական երգոյ մէջ։ Գ. Թէպէտ եւ
ասոնց մէջ տիրող ազգաց երաժշտական ճաշակն ու
եղանակներն բնականաբար աւելի տարածուն և զոր-
ծառական եղած է, այսու ամենայնիւ կան եղանակ
ներ ալ որք ազգի մը կամ տեղւոյ մը յատուկ եղած
են գրեթէ, և շատ անգամ ալ անոր անունը առած,
թէ եւ ուրիշ տեղ ալ անոնց նման կամ մօտ եղանակ-
ներ ըլլան (1)։ Ինչպէս, արաբ, իլլաւիէն, արաւիւք, ար-
նաւապ, ուլապ, ինձաւան, նիւադուր, ճիւնիլ, և կամ
սադախի, վիլլանա, ճաւալէր, եւայլն, ևւայլն։

Հաս համայնական է որ մեր ազգն ալ իւր մասնաւոր եղանակներն ունէր, սակայն թէ մեր ազգին կոյտեմեան պատճառաւ, և թէ եկեղեցիէ դուրս հրապարակական հանդէսներ կամ Գաւառներ, մեղե չաւառեկ ժողովրդական բանաստեղծներ (շաիրներ) և երաժիշտներ չունենալուս, և Հաս անգամ օտար լեզու հետեւաբար և եղանակ դարձած ճշուս համար, եկեղեցիէ դուրս մեր ազգային եղանակներն անհետ եղած են, և այսօր ալ տեղական և ալ բնական նշանակութեամբ ազգային մասնաւոր եղանակ մը չենք կարող յուշանել՝ արեւելիքի այնչափ բաղամեծ և համայնական մէջէն, և եթէ կայ, թերեւս մէջ չենք լսած, քանի մը դարէ ի վեր մեր ազգային երգերուն ամենն ալ օտար եղանակներու վերայ եղբարիս ի (2) :

Մեր ազգային մատենագրութիւնն ալ լինէլ էր գերաւ մասին առատ, այլ երաժշտութեան համար մինչեւ ցարգ բարդութիւն առաւ լլկալով, միմայն շա-
րական մը յանձնած է մեզ երաժշտական խաղերով
(առանց առանգելու անոր ալ զործնական կանոննե-
րը), և մենք ալ շիրնալով այսօր ոչ իրգրութի համա-
ւասօր զինքնէն ազգային քնար, և ոչ ալ Վանի հան-
րածանօթ եղանակն ու սրտը ազգային երգ համա-
րելչ, ուստի ազգային երաժշտութիւն մը յիսնչն էկն
շեշտական շարականին մէջ պէտք է սրնենք, ուր
կը գտնենք բաւական ճիշդ եղանակներու հաւարում
մը, որք լինէլ արեւելեան ուրիշ եղանակաց նման
և անոր մէկ ճիւղն են, այլ իրենց վերջաւորու-
թեամբը, զարմաւածներովք, զատաւորութեամբ և
ուրիշ շատ յատկութիւններովք մասնաւոր ազգային
եղանակներ են, ինչպէս որ են արեւելեան ազգաց
մասնաւոր եղանակները արեւելեան ընդհանուր երա-
ժշտութեան նկատմամբ:

Գ. Երաժշտական ազգային հնչիւն, որով տարբեր ազգերէն անձինք կ'որոշուին, միեւնոյն երգն երգելու տեսն, զոր օրինակ, բոլոր արեւելցւոյ ընտանի և շատ անգ մայրերի օրօրներու յատկացած և տարբերէն հիմա կոչուած և համակալ երգ մը էրր Յայն մը կամ շրեայ մը երգ է, իրեն ազգային արտասանութիւնը և կոկորդային կամ ոնգային եւայն երաժշտական հնչիւնն ոյնոյն մը կը հնչէ, թէեւ ոչ դիւմամբ, որ բողբ անմիջապէս կիմանայ իրեն ինչ ազգէրըլալը։ Մեր ազգայիններէն անգ անգ բնիկ Հայաստանցիներն քիչ շատ պահած են այս երաժշտական հնչիւնը, որոց մէջ որչափ օտար ճաշակ ալ մտած ըլլայ՝ տակաւին ազգային նշանակութիւն ունի իրենց երաժշտական բեքանայի հնչիւնը՝ բազդատու թեմքն Գլօրայի և ջըլակայի, ուր անգ ոչ միայն յատկացած մտած է օտար երաժշտական ճաշակ, այլ մանաւանդ միջոցաւ մ'աղ մայր նաեւ դատաւորաց մէջ թե՛ հնար է բոլորովին օտար երաժշտութեան հետեւելու համար, որուն վերայ պիտի խօսինք յետոյ։

Ա՛ր ազգայնոց՝ ամեն ազգաց լեզուն արտասու-
նելու կարողութիւնը, իւր մարդնի լեզու ինչիդ հնչե-
ման տխարանալուն կամ անհետանալուն հետեւանքն
ըլլալը, որ շատերը կը հաստատեն, ու չազգութեան
արժանի է մանուանող էրբ համեմատներ զոյն ազ-
գային երաժշտական հնչման հետ. մի ազգայինք
ինչ չափով որ ազգային լեզուի անսպանութիւնը
պահած էն, նոյն չափով ալ և իրենց երաժշտական
հնչիւնը և ուրիշ ազգային յատկութիւնները, Երե-
ւանցի մը, Վանցի մը որ հազիւ ուրեք կիկոյ փոխէ
իւր տեղական արտասանութիւնը, ինչ և իոյն էրգ մը
երգած ատեն իւր ազգային երաժշտական բերանացի

անհամայն տարաբանած են ընդունել հրատարակողը մտ-
գովորդեան մեջ գոնե հայերեն երգ տարածելու հա-
մար. ինչպես մտաւրս այ եւ րոպտեան դպնակի վերայ
երգել տգորական եզած է: Յորմէ կ'երեւայ թէ ե-
կեղեցիէն զուրս չունինք մանաւոր եզանակ մը ու
բոլոր գոնե մէկ երկու երգ երգումն բոլոր:

(1) Արեւելեան երաժշտութեան եղանակաց բազմաձիւղ ըլլալուն, անոր երեւելներուն, քնարներուն ծայրեց դասաւորութեանցը և այլ և այլ ազդեց երաժշտութեան իրար խառնուած ըլլալուն վերայ մէկ քանի գիտողութիւններ ակաճոց զանց բրած են և յօդուածիս անձկութեանն ազդեցաւ :

(2) Երգ 'Ի մէկ կոյն' ի գոյնն աշխարհի և բոլոր հայրերի
ասանք շատ աստղագրամներու մէջ կան, զոր թերեւս

հնչելուն ալ հաղիւ ուրիշ կանայ փոխել ապի փորձով տեսնուած է : Ի տղայութենէն անտի շատ տարիներ Ի Պօլիս եւ ուրիշ տեղեր կեցող եւ ուսեալ անձանց հաւտերուն վեղայ : Այն բերանային հնչելը օտար երաւ ժշտութեան անտեղեկակ մեր եկեղեցական երաժիշտներէն ալ շատերը որ եւ իցէ երգ մը երգելու ատենն ինն կը պահէն նաեւ Ի Պօլիս : որուն տաղարարաց քերական քերական կ'ըսեն : որ քաղցային հնչելն մ'է եկեղեցական երաժշտութեան մէջ մնացած : ու շաղթութեան արժանի է նաեւ որ իրենց երաժշտական հընչիւնն ամենէն աւելի պահել կրցող աղգերն : իրենց լեզուին արտասանութիւնը : հետեւաբար իրենց աղգային ամեն յատկութիւնները պահողներն են : Մեր խօսքին եղբարեցութիւնը բնիկ յաւալէ քիչ մ'ալ եկեղեցական երգոց վերայ պէտք է խօսինք : քանի որ հոն միայն կրցանք գտնել քիչ շատ բնականութեամբ աղգային եղանակներ եւ աղգային ճաշակ :

Պիպի շարունակ :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԱՌԱՔԵՆԻ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԻՐԹ ՊԱՏԱՆԻ

(Հարունակութիւն, տես թիւ 4) :

“Չեր եւ ուրիշներուն կեանքին կը վնասէր ոչ թէ միայն դուրիշը գանա կով վերաւորելով : այլ նա եւ կոխ ընելով, զարնելով, բռնադատելով որ ծանր աշխատութիւններ յանձն առնուն : Իննաց պահպանութեւ պարտքն օտքի տակ կ'առնու այն սուտ բժիշկը որ սխալ դեղեր կուտայ : ինչպէս նա եւ անիկաց որ հոտած կամ աւրուած կերակուրներ, քայքայած գինիներ ու տհաս պտուղներ կը ծախէ : դարձեալ ով որ փոխադրական հիւանդութեանց շտարածուելուն համար կարեւոր բղղու թիւններ չընել : ինչպէս օրի նակի համար ըսեմք բորոտութեան, ծաղկի, մաղձախտի եւայլն : Գուք ալ, ով մարք, աս պատուիրանիս գէմ կ'ընէք, երբ որ ըստ ձեր պարտուցը ու շաղթութիւն չէք դներ որ տղաքնիդ կրակի կամ ջրերու քով յաճախելով վտանգուին : չէք պատուաստեր զի

րենք որ ծաղիկ հանեն, երկար ժամանակ իրենք զիրենք իրենց գլխուն կը թողուք ու չէք մտածեր որ անիկց ինչ գէշ բաներ կը հետեւին : չէք արդիւր որ կառքերու ետեւներէն չխաչեն, անողու թեամբ դէնք չգործածեն, ծառերու վրայ չելան ու սանդուխներէ վար չխաչեն (1) : Եթէ ստիպես մէկը որ շատ օրի եւ գինի խմէ, անոր ըրած գէշութեանց յանցանքը քուկդ է : եթէ ստիպես կին մը որ իրեն կախողութեանն աւելի աշխատի, իրեն եւ նաեւ տղուն մահուանը պատճառ գուն կ'ըլլաս : Տհաճութիւններն ալ կընան զմարդ հիւանդացնել ու մեռցնել : Թէ որ գէշ վարք անցնես՝ աւելի հօրդ կեանքը կը կարճեցնես : եթէ բռնութիւն ու խտու թիւն բանեցնես ընկերոջդ գէմ, զմարդ կը արքաւ մեցնես ու հողւոյն եւ թերեւս առողջութեանն ալ կը վնասես, որով մեծապէս կը մեղանչես :

“Աւանց առաջութեան ստակ մը չեն արժէր զուարճութիւնները : Մէկն որ առողջ է, այնպիսին նաեւ հարուստ է իրեն կարծածէն աւելի : Հիւանդութիւնները ժամանակի ու ոտիկի կորուստ են ու զուարճութեանց արգելք կ'ըլլան : Երբեք ուրեմն ամեն նայն կերպով որ առողջութիւննիդ չը կորսնցընէք, որուն մի միայն հնարքն է բարեխառնութիւնը : Գուք ձեզմէ պէտք չէ վտանգներու մէջ ձգէք բղղա՞նք : բայց երբ որ գիմայնիդ վտանգ մը ելլայ՝ քաջախիտ պէտք է ըլլաք : Եթէ թիւններէ խալըսելու միակ մի

(1) Երբ որ դատարանին հոյք բողոք ունենայ տեսնալու այնպիսի քորոզներ որ կաող ըլլան բարոյականի վրայ երկու խօսք խօսելու : կը փափաքինք, որ կամ վին իրենց օտար վիճակ, զուակը գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ խղճող մարդ : աս ստակով ոճիրներուն վերայ ալ խօսվի : ոչ որքան յաւալի է դատարանին հայտն անարդարականը :

Ճանաչում օրինակին :